

14. *Néhai Király József pécsi püspök által Komárommegye katólikus nemes ifjúsága részére tett iskolai ösztöndíj-alapítvány története 1849-től 1861-ig, az alkotmány visszaállításáig.* Írta Németh Vilmos. (A pannonhalmi szt.-Benedek-rend komáromi négyosztályú kath. gymnasiuma.) Az értekezés igen lelkiismeretes forrástanulmány a localis érdekű alapítvány történetéből.

15. *Szvorényi József 1816—1892.* Írta Kassuba Domokos. (A ciszterci rend egri kath. főgymnasiuma.) Ez értekezés vagy helyesebben emlékbeszéd, melyet az intézet évváró ünnepén olvasott fel írója, elismerésre méltó gonddal rajzolja a magyar tanügy és nyelvtudomány kiváló képviselőjének életét és működését, kit 1892. évi decz. 11-ikén, 76 éves korában szolgált ki a halál munkatársai köréből. Szülőházától, a borsodmegyei Sata községe kántortanítójának házától kezdve, kíséri Szvorényi Józsefet végig hosszú, munkás pályáján, számot adva gyermekkori benyomásairól, gymnasiumi tanulmányairól Egerben, növendékpapi életéről ugyanott, első irodalmi kísérleteiről, melyeket «Romvay» álnév alatt közölt a «Honművész»-ben és az «Anasztasia»-ban, tanársága kezdetéről 1839-ben, a székesfehérvári gymnasium grammatikai második osztályában, 1845-iki akadémiai pályázatáról a «Magyar Ékesszókötés»-sel — s így tovább irodalmi munkásságának minden lépéséről, tudós értekezéseiről, tankönyveiről, pædagogiai elmékedéseiről, iskolabeszédeiről, valamint érdekes barátságairól is Tárkányival, Danielikkal, Szemere Pállal stb. — A jeles emlékbeszédhez Szvorényi hátrahagyott iratainak teljes jegyzéke is csatlakozik.

16. *XIII. Leo pápa és a művelődés.* Írta dr. Greksa Kázmér. (A ciszterci rend egri kath. főgymnasiumának értesítője.) Ezen a pápának 1893-ban ünnepelt félszázados főpapi jubileuma alkalmából írt panegyrikus annyiban érdekel bennünket, a mennyiben legterjedelmesebb része azon érdemekkel foglalkozik, melyeket XIII. Leo működése a nevelés körül tud felmutatni. Ügyes összeállításban olvashatjuk itt, hogy a katolikus egyház feje mily széleskörű munkásságot fejt ki az iskola érdekében is, hogyan figyelmeztet classikus latinsággal írt bulláiban az iskola és nevelés bajaira és szükségleteire, és mennyit tesz anyagilag a közoktatás különböző ágainak fejlesztésére az egész világon — Európában épügy, mint a többi földrészekben.

17. *Calasanzii sz. József, a Kegyes Tanítórend alapítója.* Írta dr. Erdélyi K. (Temesvári k. r. főgymnasium.) A Kegyes Tanítórend alapítója, kit a szegény nép gyermekeinek nevelése körül szerzett érdemeiért méltán szoktak Pestalozzival is összehasonlítani, megérdemli, hogy emlékéit fel-fel elevenítse a gyakorlati pædagogia történetírása. S különösen mi magyarok, kiknek nevelésügye sokat köszön ezen érdemekben gazdag rendnek, hálásan emlékezhetünk meg alapítójáról, e férfiúról, ki

háromszáz évvel ezelőtt Róma utczáin maga köré gyűjtötte a szegény gyermekeket és első sorban vallásos, de egyéb nevelésükről is gondoskodott és visszautasítva a legmagasabb egyházi méltóságokat, csak a tanítói hivatásban és a tanítórend szervezésében találta élete feladatát. S feladata teljesítésének útja nem volt kevésbé rögös, mint a 200 évvel utána jött svájci iskolareformatoré: anyagi, erkölcsi küzdelmekben és csapásokban, keserű csalódásokban és megaláztatásokban gazdag volt Calasanzii pályája is. E csodálatra méltó életpályát, melynél érdekesebbet ránk, pädagogusokra nézve alig tud a katolikus egyház szentjeinek története felmutatni, a hálás epigon áhítatos lelkesedésével rajzolja Erdélyi. S a ki egy igaz, mély pädagogus lelket, hasonlót a Comeniuséhoz vagy Pestalozziéhoz, meg akar ismerni, még pedig egyet, melylyel a pädagogiai történetek — minthogy az elméleti pädagogiára hatással nem volt — keveset vagy sehogysem foglalkoznak, meg akar ismerni, annak melegen ajánlhatjuk Erdélyi tanulmányát. Csak egyet sajnáltunk, azt t. i., hogy az első piarista iskoláknak, melyek a jezsuita iskoláktól jellegükre nézve oly nagyon elütöttek, belső berendezéséről, hogy úgy mondjuk, pädagogicumáról oly keveset mond, — vagy tán erre nézve kevésbé gazdagok az irodalmi források, melyeket Erdélyi egyébiránt oly lelkiismeretesen felhasznált?

VI. Az előbbi rovatok egyikébe sem sorozhatók teljesen a következő értekezések:

1. *Goethe, mint nevelő.* Írta Vende Ernő. (Pozsony-szt.-Györgyi r. k. gymn.) A kis értekezés címe után ítélve azt várná az ember, hogy tán a Goethe munkáiban oly nagy számmal található pädagogiai nyilatkozatok összeállítása, holott a nagy költő hatalmas szellemi tevékenységének csak egy ifjúkori episodjára vonatkozik, azon szerepére t. i., melyet mint lipcsei deák otthon maradt húgával, Korneliával szemben visz, midőn ékes epistolákban művelődésére és egész nevelésére hatni próbál. E levelek (számra nézve 14) csak néhány évvel ezelőtt jelentek meg először az 1886-iki Goethe-Jahrbuchban és ezeknek tartalmát ismer-teti Vende fentjelölt értekezésében. Kitűnik e levelekből, hogy Goethe, kire magára is nagyon csiszolólag hatott lipcsei tartózkodása, sokat gondolkodott ez időben a lánynevelésről általában és saját húgán próbálta először megvalósítani idevágó gondolatait. Különösen olvasmányára és stílusá finomítására nézve szolgál neki jó tanácsokkal, de más tekintetben is tesz a fiatal genie néhány figyelemre méltó megjegyzést a lányok neveléséről. Minden esetre testvérnevelő ténykedésének megismerése is igen érdekes kiegészítése a nagy genius fiatalkori képének.

2. *A magániskolák és nevelőintézetek szükségessége és haszna.* Írta dr. Koltai Virgil. (Röser János gymnasiuma.) A néhány lapra terjedő kis értekezés több, annyira-amennyire nyomós argumentum felhozásával